

sadalmak gazdasági fejlődésétől leszakadva, a dialektika frazeológiájával a felszabadtás, a nemzeti önállóság, a tudás, a haladás, a függetlenség, a szabadság — beleértve a vallásszabadságot is —, a demokrácia, a választás, a parlamentarizmus sűrű hangoztatása és színjátéka közepette került sor, meghamisítva e szavak jelentését, fehérnek mondva a feketét.

Mészáros István munkájában tömören és tárgyilagos hitelességgel ismerteti a ma már csak oly kevesek előtt ismert történelmi folyamatot, amelyet a kommunista párt vívott Magyarországon az 1945 és 1956 közötti időben a hatalom megszerzéséért és megtartásáért. Az emberek nagy része már elfelejtette, vagy még inkább a valóságnak megfelelően soha meg sem ismerhette a hazai katolikus egyház küzdelmeit és megaláztatását, tanítói küldetésének elfojtását. Arról pedig csak a legszűkebb bennfentes kör volt tájékozott, hogy az egyház átmeneti teljes elhallgattatás után milyen körülmények közepette volt képes elegendet tenni erősen korlátozott oktatói és nevelői hivatásának.

Mészáros István könyve azért is fontos tanulmány, mert az újabb, napjainkban megjelent történelem-tankönyvekben, népszerűsítő történelmi feldolgozásokban is gyakran elsikkad e mozgalmas tíz évtized számos lényeges mozzanata, egyrészt terjedelmi okok miatt, másrészt a szerzők történelmi fel fogásából, beállítottságából következően.

Jó megoldást választott a szerző: a korszak történelmi egészéből kiemelte a tárgyalni kívánt folyamatokat, ezeket önállóan elemezte. Mészáros István leglényegesebb mondanivalója egyháztörténelmi és iskolatörténelmi jellegű, de mint bevezetőjében jól állapította meg, e két fejezetet meg kellett alapozni a korszak bizonyos meghatározó politikatörténelmi tényeinek felidézésével, tárgyilagos értelmezésével, az összefüggéseknek és folyamatoknak — az eddigiektől eltérő — valós ábrázolásával.

Mészáros István több könyve foglalkozott már a korrallal: Mindszenty és Ortutay. Iskolatörténelmi vázlat: 1945—1948. Bp., 1989.; Mindszenty bíboros, a lelkipásztor főpap. Bp., 1990.; Kis magyar neveléstan rendszerváltás idejére. Bp., 1990.; A hazai történettudomány 1948—1992 közötti Mindszenty- képe. Esztergom, 1992. stb.

Újabb szintetizáló munkáját napjaink iskolai történelemtanításának „kiegészítő tananyaga”-ként, hiányokat kitöltő olvasmányként, szakköri vitaanyagként, pedagógus-továbbképzések kritikája tárgyúul ajánljuk történelemtanároknak, diákoknak, szüleiknek, mindenfajta — hagyományos önkormányzati vagy különleges alternatív vagy egyházi iskola számára egyaránt.

A kiadványban kifejtett gondolatok 1992. szeptemberében Pécsen kerültek előadásra, megbeszélésre és megvitatásra, a Ciszterci Pedagógiai Műhely által szervezett pedagóguskonferencián, a Ciszterci Rend jogos tulajdonába négy évtized múltán újra visszakerült pécsi Nagy Lajos Gimnáziumban.

A szép kiállítású könyv megvételét (több példányban is) javasoljuk az iskolai könyvtárakba, a pedagógusok, szülők otthoni könyvespolcaira, hiszen, aki elolvasta a kötetet, biztosan azzal teszi le a szép kék táblás könyvet, hogy jó lenne már a II. kötetet olvasni, amely 1956-tól 1989-ig dolgozza majd fel az eseményeket.

Márton Áron Kiadó, Budapest, 1035 Kórház u. 35. 127. o. Ára: 182 Ft. Készült a Barankovics István Alapítvány támogatásával.

DR. DOMONKOS JÁNOS

Fővárosi Iskolaszanatórium

Budapest

Patrick Moore—Ian Nicolson: A világűr titkai

A kiadvány tényanyagot fölvolnultató, gazdag képanyaggal, ábrákkal illusztrált, élvezetes stílusú könyv érdekes és hasznos, melyet *Udvarhelyi László* fordított, bár nem könnyű olvasmány, de fölöttébb igényes összefoglalása a napjainkban egyre nagyobb szerepet játszó témakörnek. A világűr problémáira fogékony, nem szakemberek számára is alapvető informatív értéke van.

Az ember évezredek óta töretlen érdeklődéssel tekint az égbolt jelenségeire, tanulmányozza az égitestek világát. Őseinknek azonban a csillagok és a bolygók csupán csodálatos fénypontok voltak, melyek bizonyos szabályszerűséggel folytatják égi pályájukat. A csillagászat első nagyszabású változása akkor volt, amikor Galilei (1564—1642), a padovai egyetem professzora a 17. sz. elején először nézett távcsővel az égre. A Világegyetem enciklopédiája két önálló kötete ettől az időponttól ismerteti a csillagászat fejlődését. A második, nagy minőségi változás az Univerzum kutatásában szinte a szemünk előtt játszódott le a közelmúlt évtizedekben, amely az egyre korszerűbb berendezéseknek, űrszondáknak, műholdaknak, tudósok és űrhajósok elmélyült együttműködésének, tettei készségének köszönhető.

Míg a Világegyetem enciklopédiája első könyve, A NAP ÉS BOLYGÓI, szűkebb kozmikus környezetünket mutatja be, amelyek gyökeresen átfomálták a naprendszerrel korábban alkotott elképzeléseinket, addig ez a második könyve, A VILÁGÚR TITKAI, a csillagok és galaxisok világába kalauzol, s izgalmas műholdfelvételekkel mutat rá az Ősrobbanást követő eseményekre, de foglalkozik a Világegyetem fejlődésével és lehetséges sorsával is.

Kötetünk fejezetről fejezetre foglalkozik a Világegyetem mérésével, a csillagok természetével, a Tejútrendszerrel, a galaxisokkal, az einsteini áttöréssel: a tömeg és energia, továbbá a tér és idő, a gravitáció összefüggéseivel. A Világegyetem egésze szerkezetével és fejlődésével a kozmológia foglalkozik, miközben megrázó kérdéseket tesz fel: Véges-e a tér vagy végtelen? Örökkévaló-e a Világegyetem, vagy talán egyszer véget ér?

A Földön kívüli élet lehetősége előtérbe helyezte a kapcsolatfelvétel és utazás kérdését. Mert a modern tudomány egyik nagy kérdése: vajon mi alkotjuk-e a kozmosz egyedüli, élőlényekből álló közösségét? Vajon a Világegyetemet életformák sokasága népesíti-e be, vagy pedig az élet ritka jelenség, netán csupán a Föld egyedülálló sajátossága? Ugyanis, ha léteznek más civilizációk, akkor bármelyik pillanatban foghatjuk jeleiket, ha pedig csillagközi utazásokra is vállalkoztak, akkor a Naprendszer feltárása előhozhatja a tárgyi alkotásaikat. Ha viszont az értelmes élet csak a Föld kiváltsága, akkor az emberi nem kötelessége, hogy védelmezze és gazdagítsa az értelem e csodálatos jelenségét. Egészében pedig tárja fel a nagyszerű Világegyetemet, amelyben élünk. A legújyszerűbb ismeretanyagot nyújtó könyv közli a képek forrásait, valamint számozottévő név- és tárgymutatóval zárul.

Helikon Kiadó Kft., Budapest.

*

Éger György: A burgenlandi magyarság rövid története

A nemzetiségkutató Éger György kitűnő könyvében (melynek második, kissé javított, bővített újra kiadása az év második felében várható) 1920-tól foglalkozik az osztrák—magyar kapcsolatokkal, a burgenlandi magyarok történetével, mai helyzetével.

Az osztrákokkal Trianon óta élnek a magyarok sorsközösségben, mégis fehér foltnak számítanak műveltségünk térképén. Korábban, de napjainkban is alig néhány kutató, szakember foglalkozik a népeink közötti kapcsolatokkal, pedig a közös múlt sokkal több elvégzendő tennivalóra sarkallhat bennünket.

Burgenlandban a történelmi Moson (Wiesenburg), Sopron (Ödenburg), Vas (Müsenburg) megyék Trianonban odacsatolt táján mintegy 10 ezer magyar él. Burgenland — újabban terjedő, magyarító szóhasználat: Várföld — neve ugyan arra emlékeztet, hogy területén viszonylag sok vár és kastély található, de mégsem ez a névadás indítéka, hanem inkább az, hogy mindhárom érintett magyar vármegye német nevében szerepel a *burg* szócska. Kis létszáma miatt a térség egyik legveszélyeztetettebb kisebbsége az itt élő magyarság a spontán asszimiláció kérélehetetlensége következtében. Ezért mind fontosabb megismertetni kultúrájukat, műveltségüket — kölcsönösen — az anyaországgal.

Ez a könyv alighanem egyedülálló mű a maga nemében. Olyan átfogó, szinte minden lényeges jelenségre és történetre reflektáló alkotás, amely egy csapásra kedvelt olvasmánnyá is vált. A kutatók a jól használható, tankönyvszerűen áttekinthető, rendszerezett anyagért, a laikusok esztétikai élményeket, ismeretterjesztést keresve forgathatják eredményesen. A politikai rendszerváltozással természetesen méginkább közelebb került egymáshoz Magyarország és Ausztria. Napjainkra azonban szinte választól elé érkezett a burgenlandi magyarság: a megmaradás, illetőleg a széthullás, fölmorzsolódás ténye elé.

A könyv missziós útját, különös sugárzását a szerzői bevezető gondolatsorok is kijelölik, annál is inkább, mert úgy tárgyalja a burgenlandi magyarság történetét az Ausztriához való kerüléstől napjainkig, hogy mintegy tükröt tartva eléjük, hisz kis számú és asszimilációtól sújtott közösségről van szó. Rávilágít az ottani magyarság eddigi elszigeteltségének okaira. De foglalkozik azzal a problémakörrel is, miszerint a burgenlandiak a Kárpát-medencebeli magyar kisebbségek közül egyedül élnek nyugati típusú társadalomban (polgári demokráciában és jóléti államban), átmenetet képezve a távoli nyugati szóróvány magyarság s a másik négy szomszédos országban élő autochton (bennszülött, ősi, törzsökös, eredeti) magyarság helyzete között.

Ismerteti a burgenlandi magyarság története főbb eseményeit, folyamatait, felvázolva a demográfiai és települési jellemzőket, jogi és politikai helyzetüket, művelődési és kulturális lehetőségeiket s az egyházi élet kereteit. A könyv hatalmas forrásanyagra és pontos statisztikai adatokra támaszkodik. Lelkesült tárgyilagosság jellemzi a tényeket nyomozó, rögzítő szerzőt, és ennek révén nyújt hiteles képet.

Szakyszerű elemzésből olyan érdekességeket is megtudhat az olvasó, hogy a magyarok aránya a többséghez képest az elcsatolt Moson vármegyei részben volt a legmagasabb (14,3%), de a térség legjelentősebb városa, Kismarton lakosságának 35%-a volt magyar 1920-ban.